

COMUNICACIÓ QUE TRENCA MOTLLOS

Desembre
2016

ecos
de transformació
eines per a l'economia
social i solidària

#03

Nous mitjans, nous models de periodisme

Els mitjans de comunicació tradicionals, especialment els de premsa escrita, fa temps que estan en crisi. No és només per la crisi econòmica global, que també hi ha contribuït –el descens de la facturació publicitària hi té molt a veure–; és sobretot per un canvi accelerat en els hàbits de la ciutadania, connectada al món a l'instant gràcies a Internet. La gent ara busca a la xarxa el que abans només podia trobar als diaris: notícies, reportatges, articles d'opinió, fotografies...

Això ha comportat que milers de periodistes hagin estat acomiadats de les redaccions en l'última dècada. I ha accentuat la tendència cap a la concentració de la propietat dels mitjans de comunicació. Al món occidental, cada cop més, unes poques empreses posseeixen diaris, ràdios i televisions, de manera que es posa en perill el pluralisme i la llibertat d'accés a la informació. Sovint el capital d'aquestes empreses acaba en mans de la banca o de fons d'inversió aliens al món comunicatiu. Interessos oligàrquics i *holdings* mediàtics es retroalimenteren i el periodisme independent trontolla.

En aquest context, hi ha alguns símptomes de reacció. N'hi ha pel que fa a la comunicació de proximitat, molt rica i arrelada al nostre país. Són nombroses les experiències associatives o comunitàries en pobles i comarques que han desembocat en la creació i consolidació de petits mitjans –bàsicament escrits i digitals, també algunes ràdios– al voltant d'una xarxa ciutadana potent. N'hi ha també pel que fa a l'absència de lucre en la gestió dels mitjans. La informació no és una mercaderia més, és un dret bàsic de la ciutadania, i això tan obvi queda en un segon pla quan l'únic objectiu és aconseguir beneficis econòmics.

I n'hi ha molts, de símptomes positius, en l'àmbit de la participació o apoderament de la ciutadania com a usuària dels mitjans. S'ha acabat l'audiència passiva que fa simplement de receptora. Les noves tecnologies han esperonat la multidireccionalitat del fet comunicatiu. Com a conseqüència, cada cop són més les experiències d'implicació ciutadana en projectes comunicatius, amb fórmules diverses.

A Catalunya proliferen les iniciatives comunicatives promogudes per periodistes, especialment en l'àmbit digital, que podríem emmarcar perfectament en l'economia social i solidària. Aquests mitjans, nous pel plantejament periodístic que fan i també per l'opció que prenen de model de gestió empresarial –molts són cooperatives–, a poc a poc es van fent un lloc dins del panorama mediàtic: creixen en lectors i subscriptors, tenen una influència social més gran i obtenen resultats econòmics que els fan plenament viables. A les pàgines següents en presentem alguns.

Algunes dades sobre el sector

336.500 €

recaptats en micromecenatge per a projectes periodístics a Catalunya entre 2013 i 2016 (nous mitjans digitals o millora i relançament d'alguns ja existents)*

*Elaboració pròpia a partir de dades de les plataformes de micromecenatge Verkami i TotSuma

580

nous mitjans creats per periodistes a l'Estat espanyol entre 2008 i 2015*

*Dades de l'Informe Anual de la Profesión Periodística 2015 de l'Associació de la Premsa de Madrid

80%

d'aquests nous mitjans continuaven actius a finals de 2015*

16%

de l'ESS a Catalunya és del sector de Comunicació i Tecnologia*

*Dades de l'Informe del Mercat Social 2015 publicat per la XES

MITJANS DE COMUNICACIÓ QUE TRENQUEN MOTLLOS

Directa

Enguany ha fet 10 anys i, per tant, és un dels projectes periodístics més veterans i consolidats d'entre tots els que presentem en aquestes pàgines. El desè aniversari ha coincidit amb un canvi en la modalitat de gestió: de ser impulsat per una associació cultural sense ànim de lucre ha passat a constituir-se com a cooperativa de consumidores i usuàries, de la qual no només són socis els i les periodistes que treballen al mitjà, sinó també la gent que hi col·labora o s'hi subscriu. Per a aquesta darrera, reserven el 51% dels vots en l'assemblea general.

Directa és un mitjà doble (una revista quinzenal impresa i un diari digital, tots dos en català), basat en l'actualitat, la investigació, el debat i l'anàlisi. És un projecte assembleari, autogestionat i descentralitzat, que entén la comunicació com una eina de transformació social i no com a mercaderia o negoci. Per aquesta raó, la *Directa* vol ser una eina comunicativa per visualitzar les pràctiques dels moviments socials, els projectes polítics, socials i culturals que plantegen un model alternatiu a l'actual i els col·lectius invisibilitzats per la majoria de mitjans de comunicació.

Alternativas Económicas

Revista impresa en castellà que explica l'economia d'una forma diferent a l'habitual: no tan sols amb dades i rànquings, també com afecta l'economia a la vida de les persones. Va néixer el març de 2013 i l'edita una cooperativa de treball associat, amb seu a Barcelona. També té un lloc web actualitzat permanentment. El director és el periodista Andreu Missé i entre els socis de la cooperativa (63 a juny 2016) hi ha d'altres coneguts periodistes, professors universitaris, empresaris i polítics de diferents tendències. La revista francesa *Alternatives Economiques* n'és sòcia també i té un acord de col·laboració que inclou la publicació de continguts del mitjà francès a la revista espanyola.

Setembre

El mitjà més jove de tots, perquè acaba de néixer fa unes setmanes (novembre de 2016). Es tracta d'una publicació digital crítica, social i cultural, pensada des de la proximitat, però sense imposar-se barreres, ni físiques ni mentals. L'impulsen els periodistes Sara Blázquez i Josep Comajoan des de la cooperativa Dies d'Agost, amb seu a Vic (Osona).

Dies d'agost, que pren el nom de la pel·lícula homònima dirigida per Marc Recha el 2006 en homenatge al periodista Ramon Barnils, és una cooperativa de treball associat nascuda el gener de 2016 que ofereix serveis de comunicació, especialment adreçats a l'economia social i solidària. En la campanya de micromecenatge feta a Verkami per llançar el diari *Setembre*, van aconseguir 9.310 euros, aportats per 273 mecenes.

Malarrassa

Periòdic independent de la ciutat de Terrassa, impulsat per l'Associació Cultural del mateix nom i que, a l'abril-maig de 2016, gràcies també a una campanya de Verkami on es van recaptar més de 10.000 euros, ha passat a ser una cooperativa de treball (setembre de 2016). Disposa de l'edició digital i, des de novembre de 2014, també d'un periòdic mensual en paper que distribueix gratuïtament 7.000 exemplars. Malarrassa vol ser un altaveu de les iniciatives socials i culturals de Terrassa, tot promovent el debat i la participació en tots els temes importants de la ciutat.

Crític

Nascut el setembre de 2014, aquest mitjà digital en català especialitzat en periodisme d'investigació i anàlisi, està impulsat per la cooperativa del mateix nom, fundada pels periodistes Roger Palà, Sergi Picazo i Joan Vila. Obté el seu finançament bàsicament de les subscripcions, que donen accés als continguts restringits al web i la tramesa a casa de la revista monogràfica #DossierCRÍTIC, editada una vegada l'any. A novembre de 2016, el nombre de persones subscriptores de pagament és d'uns 1.400, a les quals cal sumar 6.000 persones més, usuàries registrades que reben informació periòdica dels continguts per mail.

Crític aposta per un periodisme incòmode, que aborda els temes amb profunditat, context i dades, contrastant les fonts i sense caure en el pamflet. Aposta per l'anomenat periodisme reposat o *slow journalism*, en contraposició al periodisme de tuits i declaracions. El mitjà va arrencar amb una exitosa campanya de micromecenatge, abans de l'estiu de 2014, que va permetre recaptar més de 45.000 euros. A més dels tres socis de treball, la cooperativa té una setantena de socis col·laboradors (particulars i empreses o entitats), que han aportat un capital social superior als 75.000 euros.

→ Catalunya plural

(+ El diari de l'educació, El diari del treball i El diari de la sanitat)

Aquests quatre mitjans digitals en català són editats per la Fundació Periodisme Plural, creada per una cinquantena de periodistes, intel·lectuals i professionals del món de la comunicació, amb la voluntat de defensar l'exercici d'un periodisme independent i lliure. Va néixer el maig de 2013 i està presidida per Josep Carles Rius.

Catalunyaplural.cat està associat a un mitjà d'abast estatal (Eldiario.es), editat per una SL, el 70% de la qual està en mans de persones que treballen a la redacció. La majoria dels continguts de catalunyaplural.cat es poden llegir també en castellà al web de eldiario.es. Catalunya plural ha propiciat el naixement de tres mitjans digitals especialitzats en àrees temàtiques com l'educació, el treball i la sanitat, per tal de donar una informació més pròxima i en sintonia amb les entitats representatives de cada sector.

El Cugatenc

Diari digital de la ciutat de Sant Cugat del Vallès, impulsat per l'Associació L'Avenir, però que té la intenció de convertir-se a curt termini en un projecte cooperatiu. L'impulsen sis persones, algunes periodistes, i altres comunicadores audiovisuals, però totes vinculades al moviment associatiu i cultural de la ciutat des de fa anys. El diari disposa també d'un canal audiovisual (elCugatenc TV). El 2015 va dur a terme una campanya de Verkami on es van recaptar gairebé 6.300 euros.

Fet a Sant Feliu

Diari digital independent de Sant Feliu de Llobregat, nascut el 2010 i editat per la cooperativa Sant Feliu Viu, SCCL. És el primer mitjà de comunicació de Catalunya editat per una cooperativa de consumidors i usuaris. Totes les persones subscriptores són sòcies de la cooperativa, actualment més de 150, i per tant participen del projecte i n'asseguren una gestió col·lectiva i democràtica. La cooperativa també organitza espais de reflexió i debat sobre la ciutat, gestiona una galeria de més de 100.000 imatges i edita anualment l'anuari de Sant Feliu, entre altres iniciatives i projectes. L'octubre de 2016 va fer una campanya a la plataforma totSuma per renovar el web, en la qual va recaptar 2.550 euros.

DIRECTORI DE RECURSOS

MITJANS DE COMUNICACIÓ

- **Directa**
directa.cat
- **Alternatives Econòmiques**
alternativaseconomicas.coop
- **Setembre**
elsetembre.cat
- **Crític**
elcritic.cat
- **Catalunya Plural**
catalunyaplural.cat
diarieducacio.cat
diarit treball.cat
diarisanitat.cat
- **Malarrassa**
malarrassa.cat
- **El Cugatenc**
elcugatenc.cat
- **Fet a Sant Feliu**
fetasantfeliu.cat

ALTRES EXPERIÈNCIES DESTACABLES

- **Anuari Mèdia.cat**
media.cat/anuari

ALTRES MITJANS DE COMUNICACIÓ EDITATS PER COOPERATIVES

- **Surt de casa, SCCL**
surtdecasa.cat
- **Sapiens Publicacions, SCCL**
sapiens.cat
descobrir.cat
cuina.cat
- **Contrapunt, SCCL**
contrapunt.cat
aravalles.cat
araganollers.cat
- **Magna Magazine, SCCL**
magnamagazine.com

MITJANS ESPECIALITZATS EN ECONOMIA SOLIDÀRIA

- **Cooperació Catalana**
rocagales.cat/
publicacions/cooperacio-catalana
- **Nexe**
nexe.coop
- **Opcions**
opcions.org

Altres experiències destacables

ANUARI MÈDIA.CAT

Editat pel Grup de Periodistes Ramon Barnils, dins del projecte més ampli de l'Observatori Crític dels Mitjans Mèdia.cat, aquest dossier-llibre anual que recull els silencis mediàtics més flagrants de l'any anterior, ha arribat enguany a la sisena edició. Compta amb la col·laboració de sis universitats dels Països Catalans, del Col·legi de Periodistes, de l'Ajuntament de Barcelona i de la Fundació Catalunya Drets dels Catalans, que n'és el patrocinador principal. En les últimes cinc edicions, ha fet campanyes de micromecenatge a Verkami, obtenint recaptacions d'entre 6.000 i 16.000 euros, depenent dels anys.

L'Anuari Mèdia.cat és un projecte de periodisme d'investigació que inclou una dotzena de reportatges escrits, elaborats per periodistes en exercici i estudiants de periodisme, sobre temes que o bé han estat silenciats pels mitjans de comunicació tradicionals o bé no han estat tractats en totes les seves dimensions. L'objectiu de l'Anuari és aconseguir situar aquests temes en l'agenda dels mitjans i donar-los veu per tal que arribin al coneixement de la societat. També incorpora, en les últimes edicions, infografies, llistes i almanacs que analitzen des d'un punt de vista crític com els mitjans han tractat els grans temes de l'any. La periodista Elisenda Rovira coordina l'Anuari Mèdia.cat des de l'any 2014.

Què fan de diferent?

Aquests mitjans apliquen els principis de l'economia solidària en les diferents facetes de la seva activitat. Per exemple:

- Els periodistes tenen el control del mitjà; les redaccions són més horitzontals i autogestionades que en els mitjans tradicionals; és disposa de més independència respecte a institucions polítiques i empreses privades.
- El finançament és més ètic, ja que la principal base d'ingressos no sol ser la publicitat, sinó les subscripcions o aportacions dels lectors. A més, apliquen codis ètics que no permeten contractar publicitat a empreses que vulnereu els drets humans i laborals.
- Els usuaris dels mitjans poden participar en la governança del projecte mitjançant diversos òrgans i estratègies i, fins i tot, poden esdevenir socis de l'empresa gestora.
- Pel que fa als continguts, no només denuncien injustícies socials o casos de males pràctiques de les administracions, també difonen experiències transformadores.

Extret de "Comunicar en clau d'economia solidària", inclòs a l'Informe del Mercat Social 2015, editat per la Xarxa d'Economia Solidària (XES).

Què és

GRUP ECOS?

www.grupecos.coop

ECOS de transformació és un conjunt de materials i activitats d'economia solidària impulsat pel **Grup cooperatiu ECOS**. Aquesta iniciativa d'intercooperació agrupa 14 cooperatives i entitats que treballen en sectors d'activitat diversos i que té com a objectiu crear mercat social. Les cooperatives membres del grup estableixen sistemes de suport mutu i inversió col·lectiva i comparteixen serveis i aprenentatges. Donen feina estable, en conjunt, a un centenar de persones i agrupen 7.200 persones sòcies de consum.

Ecos Grup Cooperatiu

Bailèn, 5, bxs.

Casp, 43, bxs.

08010 Barcelona

93 532 36 26

info@grupecos.coop

www.grupecos.coop

eco^s

GRUP
COOPERATIU

Amb el suport de:

**Ajuntament de
Barcelona**

Economia
Cooperativa,
Social i Solidària
i Consum